



Werkgelegenheidsplan

A. F. VAN ZWEEDEN

„Het werkgelegenheidsprogramma voor 1982, waartoe het kabinet aansluitend bij het informatie-akkoord De Galan/Halberstadt besloot, levert niet het kwantitatieve resultaat op dat het kabinet heeft gehoopt. Dat laat zich verklaren uit de tendens naar toenemende werkloosheid en verslechtering van de economische situatie, „waarin het programma ten uitvoer moet worden gebracht”. Dit schreef minister Den Uyl in zijn werkgelegenheidsplan, waarvan hij de eerste versie aan de Tweede Kamer heeft voorgelegd. Met een netto effect op de werkgelegenheid van 12.500 arbeidsjaren in 1982 en 17.000 in 1983 mag het resultaat inderdaad uiterst mager worden genoemd. Dit netto resultaat is het saldo van de plussen en minnen die het werkgelegenheidsplan en de financiering daarvan veroorzaakt. Den Uyl hoopt desondanks de doelstelling van het kabinet, het scheppen van 30.000 nieuwe banen en vermindering van de stijging van de werkloosheid met 30.000, dit jaar toch nog te halen. Over de wijze waarop dit moet gebeuren, is binnen het kabinet een hevige discussie gaande geweest, waarbij de ombuigingen die nodig zijn om het financieringstekort te beperken, moesten worden afgewogen tegen de extra inspanningen voor de werkgelegenheid. Op langere termijn kan alleen verkorting van de arbeidsduur en herverdeling van arbeid soelaas bieden, want al mag dan het beleid in de eerste plaats gericht zijn op bevordering van de groei in de marktsector, geen groei-scenario is erop berekend om het tekort aan banen aan te vullen dat in de komende jaren dreigt te ontstaan. Er worden cijfers genoemd van 750.000 in 1985 tot meer dan één miljoen in 1990. De berekeningen van het Centraal Planbureau leveren geen ondersteuning van het betoog van Den Uyl, dat het mogelijk moet zijn om binnen een jaar 30.000 deeltijdbanen te scheppen en in de periode tot 1985 ten minste 175.000.

Volgens prof. dr. ir. Jo Ritzen, de man achter het werkgelegenheidsplan, is het de grote vraag of er over arbeidstijdverkorting een doorbraak kan worden geforceerd. De eerste visie van dat plan heeft op dit punt bepaald geen over-

dreven beloften te bieden. „Gezien de randvoorwaarden die aan herverdeling van werk moeten worden gesteld lijkt een algemene verkorting van arbeidstijd op korte termijn met terughoudendheid tegemoet te moeten worden getreden”, meldt Den Uyl. Die randvoorwaarden houden in een evenredige vermindering van het inkomen en handhaving, zo mogelijk verlenging, van de gemiddelde bedrijfstijd. Daar de eerste voorwaarde in botsing kan komen met een andere politieke randvoorwaarde — de bescherming van de minimuminkomens — ligt hier een belangrijk knelpunt dat zelfs met de grootst mogelijke medewerking van werkgevers en werknemers niet gemakkelijk is op te lossen.

Ritzen en de projectgroep die het werkgelegenheidsplan moet uitvoeren, verwijten het Centraal Planbureau vooringenomenheid tegenover herverdeling van werk. In hun opvatting, die ten grondslag ligt aan het plan, is herverdeling een categorische imperatief. Ritzen is, zo blijkt uit het interview in *NRC Handelsblad*, het sterkst gestuit op de bevooroordeeldheid van economen en het beperkte nut van econometrische modellen toen de noodzaak van grootscheepse herverdeling van de beschikbare arbeid zich aftekende. Hij zegt het opvallend te vinden dat economen, die de sociale kosten van een loonmatigings- en bezuinigingsbeleid meestal buiten beschouwing laten, de sociale kosten van herverdeling van arbeid opeens een doorslaggevend beletsel vinden.

Dat aan de hand van econometrische modellen wel degelijk kan worden berekend wat bij voorbeeld een arbeidstijdverkorting van 12,5% kan opleveren, heeft het CPB aangetoond met berekeningen die in het SER-advies over het sociaal-economisch beleid op middellange termijn zijn opgenomen. Hempen heeft daar in zijn artikelenserie in dit blad (Naar een heroriëntering van het sociaal-economisch beleid) aan gerefereerd. Een feit is dat deeltijdarbeid en het effect daarvan op de werkgelegenheid niet in de modellen zijn onder te brengen. Aangezien deeltijdwerklozen niet tot het werklozenbestand worden gerekend, valt het effect van een groter aanbod van

deeltijdbanen op de werkloosheidscijfers ook moeilijk te berekenen. Zo kunnen veel vrouwen, die zich nu niet op de arbeidsmarkt aanmelden, worden aangemoedigd zich te laten registreren als er wel deeltijdbanen ontstaan. Het aanbod dat hier zijn eigen vraag schept, leidt dan niet tot vermindering van de werkloosheid. Zo moet ook Den Uyl in zijn plan toegeven dat door de splitsing van volledige banen in deeltijdbanen het arbeidsvolume niet wordt vergroot.

De discussie is ook op politiek niveau nog niet tot een eindoordeel gekomen. Het meersparenbeleid waarvoor dit kabinet heeft gekozen, is de resultante van het denkwerk van economen, de WRR-rapporten over het industrieel reveil, de adviezen van de Sociaal-Economische Raad en de verkiezingsprogramma's van de politieke partijen. Aan de eerste versie van het werkgelegenheidsplan, dat het toetsingskader moet worden van dat beleid, valt af te lezen dat er nog lang geen evenwichtig pakket van maatregelen op tafel ligt en dat zelfs getwijfeld kan worden aan de prioriteitenkeus. Zo vallen de prioriteiten van de vermindering van het financieringstekort en van versterking van de marktsector moeilijk in overeenstemming te brengen met grootscheepse herverdeling van werk, via verkorting van de gemiddelde arbeidsduur en met de inzet van grote bedragen voor stimulering van investeringen. De matigings- en bezuinigingsnoodzaak frustrereert een werkelijk activerend beleid. Ritzen heeft gelijk als hij stelt dat de economen die een dergelijk beleid aanbevelen zelden de sociale kosten afwegen tegen de maatregelen die daaruit voortvloeien. Onder die sociale kosten verstaat hij de tegenstand waarop harde ingrepen stuiten. Hoe zwaar die kosten wegen, blijkt wel uit het verzet dat de Ziektewetmaatregelen oproepen.

Wie de werkgelegenheid werkelijk als hoogste prioriteit ziet, gaat geen maatregel uit de weg die iets af kan doen van de groei van de werkloosheid. De politieke en maatschappelijke instabiliteit die het gevolg kan zijn van een blijvend tekort aan banen zou politici en sociale partners tot bezinning moeten brengen. Van de eerste editie van het werkgelegenheidsplan van Den Uyl gaat te weinig overtuigingskracht uit om werkelijk te geloven dat alle beschikbare middelen ook op dat ene grote doel worden gericht. Daarvoor is het te veel een compromis tussen twee denkrichtingen die niet met elkaar sporen. Het kan ook nauwelijks de sociale partners dichter tot elkaar brengen, van wier medewerking de uitvoering van het plan zo sterk afhangt, zoals Den Uyl heeft gezegd.

A. F. van Zweeden